

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 19469
Tarih : 18.08.2026

10/4511

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Türkiye hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının nedenlerinin ve uygulanma düzeyinin, aynı hak alanlarında tekrar eden ihlallerin, siyasi faaliyetler nedeniyle yürütülen yargı süreçlerinin insan hakları üzerindeki etkilerinin araştırılması ve yüksek mahkeme kararlarının bağlayıcılığını güvence altına alacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Serhat Eren

Diyarbakır Milletvekili

GEREKÇE

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararlarını uygulamakla yükümlüdür. Bu kararlar, başvuru sahiplerinin uğradığı ihlallerin giderilmesinin yanı sıra aynı nitelikte yeni ihlallerin meydana gelmesini önleyecek tedbirlerin alınmasını da gerektirmektedir. Türkiye hakkında verilen kararların sayısı ve aynı hak alanlarında tekrar eden ihlaller ise insan haklarının korunmasına ilişkin yapısal sorunların devam ettiğini göstermektedir. AİHM verilerine göre 2025 yılında Türkiye hakkında verilen 74 kararın 66'sında en az bir Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlali tespit edilmiştir. 1 Ocak 2026 itibarıyla AİHM önünde Türkiye'ye ilişkin 18 bin 455 başvuru bulunmaktadır. Başvuruların ve ihlal kararlarının uzun yıllardır yüksek düzeyde seyretmesi, iç hukuk mekanizmalarının hak ihlallerini önleme ve meydana gelen ihlalleri etkili biçimde giderme kapasitesinin değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Sorunun bir diğer boyutunu kesinleşmiş AİHM kararlarının uygulanması oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin 2026 yılında yayımladığı Türkiye memorandumunda, 2025 yılı sonu itibarıyla Türkiye hakkında 445 kararın uygulanmasının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin denetiminde bulunduğu belirtilmektedir. Bu dosyaların önemli bir bölümünün yapısal sorunlara işaret eden öncü kararlar olması ve bazı dosyaların uzun yıllardır uygulanmayı beklemesi, kararların yalnızca sayısal uygulama oranları üzerinden değerlendirilmesini yetersiz kılmaktadır.

Kürt siyasetçilere yönelik yargı süreçleri, AİHM kararları ile iç hukuk uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından önemli bir alan oluşturmaktadır. AİHM Büyük Dairesi, 22 Aralık 2020 tarihli Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2) kararında kişi özgürlüğü ve güvenliği, ifade özgürlüğü ve serbest seçim hakkı dahil birden fazla ihlal tespit etmiştir. Mahkeme, Demirtaş'ın tutukluluğunun çoğulculuğu bastırmak ve siyasi tartışma alanını sınırlamak şeklinde Sözleşme'de öngörülmemiş bir amaç taşıdığı sonucuna vararak 18'inci maddenin de ihlal edildiğine hükmetmiş ve Demirtaş'ın derhal serbest bırakılması için gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir. Demirtaş halen cezaevindedir ve kararın uygulanması Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin denetimindedir. AİHM'in 8 Kasım 2022 tarihli Yüksekdağ Şenoğlu ve Diğerleri/Türkiye kararı ise Figen Yüksekdağ'ın da aralarında bulunduğu 13 HDP milletvekiline yönelik süreçleri konu edinmiştir. Mahkeme, milletvekillerinin tutuklanmaları ve siyasi faaliyetleri nedeniyle yürütülen cezai süreçler bakımından kişi özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve serbest seçim hakkı yönlerinden ihlaller tespit etmiştir. Bu karar, sorunun tek bir siyasetçinin tutukluluğuyla sınırlı olmadığını, seçilmişlerin siyasi faaliyetleri ve demokratik temsil hakları bakımından daha geniş bir hukuki sorunun bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu tartışmanın önemli boyutlarından birini Kobanî Davası oluşturmaktadır. Davada HDP'nin önceki dönem eş genel başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ başta olmak üzere milletvekilleri, belediye eş başkanları ve parti yöneticileri uzun süreli tutukluluk süreçleriyle karşı karşıya kalmış ve ağır hapis cezalarına mahkum edilmiştir. AİHM'in Demirtaş ile Yüksekdağ ve diğer HDP milletvekilleri hakkında verdiği kararların ardından Kobanî Davası kapsamında yargılanan Ali Ürküt hakkında da 9 Haziran 2026 tarihinde ihlal kararı verilmesi,

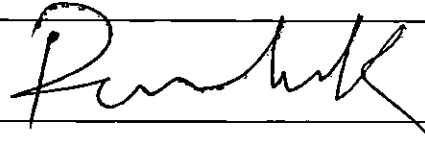
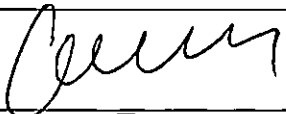
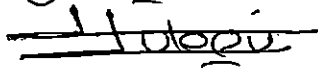
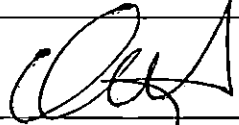
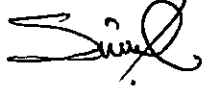
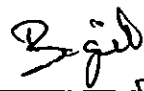
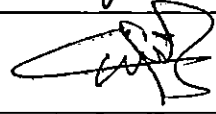
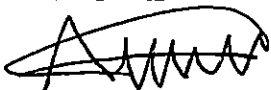
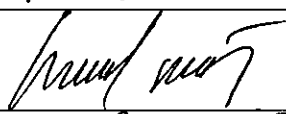
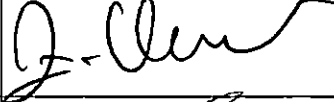
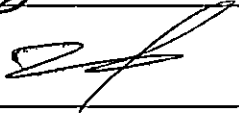
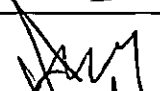
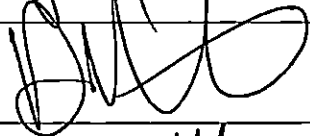
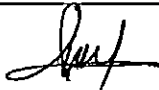
bu yargı süreçlerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi standartları bakımından bütünlüklü biçimde incelenmesini gerekli kılmaktadır.

AİHM, Ali Ürküt hakkında kişi özgürlüğü ve güvenliği ile ifade özgürlüğü bakımından ihlallerin yanı sıra Sözleşme'nin 18'inci maddesinin de ihlal edildiğine hükmetmiştir. Sözleşme'nin 18'inci maddesi, temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öngörüldükleri amaç dışında kullanılmasını yasaklamaktadır. Demirtaş ve Ürküt dosyalarında bu madde yönünden ihlal tespit edilmesi, özgürlükten yoksun bırakma tedbirlerinin siyasi faaliyetleri sınırlandırmak amacıyla kullanılıp kullanılmadığı sorusunu demokratik siyaset bakımından önemli hale getirmektedir. AİHM'in 8 Temmuz 2025 tarihli Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 4) kararında sonraki tutukluluk dönemine ilişkin yeniden hak ihlalleri tespit etmesi de benzer hukuki sorunların neden tekrar ettiğinin ve önceki AİHM kararlarının yeni ihlalleri önleyecek şekilde iç hukuka yansıtılıp yansıtılmadığının araştırılmasını gerekli kılmaktadır.

AİHM kararlarının uygulanmasına ilişkin en ağır örneklerden biri Osman Kavala dosyasıdır. AİHM, Kavala'nın tutukluluğunun makul şüpheyeye dayanmadığına ve özgürlükten yoksun bırakılmasının Sözleşme'de öngörülmeleyen bir amaç taşıdığına hükmetmiş ve serbest bırakılması gerektiğini belirtmiştir. Kararın uygulanmaması üzerine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ihlal prosedürünü başlatmış, AİHM Büyük Dairesi 2022 yılında Türkiye'nin Mahkemenin kesinleşmiş kararına uyma yükümlülüğünü yerine getirmediğine hükmetmiştir. Kavala'nın halen cezaevinde bulunması, AİHM kararlarının bağlayıcılığı bakımından devam eden ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Yüksek mahkeme kararlarının uygulanmasına ilişkin sorun iç hukukta da görülmektedir. Anayasa Mahkemesinin milletvekili seçilen Can Atalay hakkında verdiği hak ihlali kararlarının uygulanmaması, Anayasa'nın 153'üncü maddesinde düzenlenen Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı bakımından ciddi bir hukuki tartışmaya yol açmıştır. AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmasında ortaya çıkan sorunların birlikte değerlendirilmesi, hukuk devleti, hukuki güvenlik ve yargı kararlarının bağlayıcılığı ilkeleri bakımından önem taşımaktadır. AİHM'in Türkiye hakkında benzer hak alanlarında tekrar eden kararlar vermesi, sorunun bireysel başvuruçulara tazminat ödenmesiyle giderilemeyeceğini göstermektedir.

Bu nedenle Türkiye hakkında verilen AİHM ihlal kararlarının nedenlerinin ve uygulanma düzeyinin ortaya çıkarılması, tekrar eden ve yapısal nitelik taşıyan hak ihlallerinin belirlenmesi, özellikle kişi özgürlüğü, ifade özgürlüğü, siyasi faaliyet ve demokratik temsil alanlarında verilen kararların iç hukuka etkisinin incelenmesi, Kobanî Davası dahil siyasi nitelikli yargı süreçlerinin AİHM içtihadı ışığında değerlendirilmesi ve AİHM ile Anayasa Mahkemesi kararlarının etkili biçimde uygulanmasını sağlayacak hukuki ve kurumsal önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılması gerekmektedir.

1	PERİHAN KOCA DOĞAN	MERSİN	
2			
3	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DIYARBAKIR	
4	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
5	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
6	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
7	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
8	CELAL FIRAT	İSTANBUL	
9	SİNAN ÇİFTYÜREK	VAN	
10	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
11	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
12	YILMAZ HUN	İĞDIR	
13	NEJLA DEMİR	AĞRI	
14	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
15	ALİ BOZAN	MERSİN	
16	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
17	GÜLDEREN VARLI	VAN	
18	MEHMET KAMAÇ	DIYARBAKIR	
19	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	